

TOSPRÅKLIG SJEKK FOR POTENSIELLE TOLKER

(ToSPoT)

En evalueringsrapport

Utlendingsdirektoratet, 2003

1. INNLEDNING.....	3
2. BAKGRUNN OG BEHOV FOR TESTINGEN	3
3. KVALITETSSIKRING AV TOLKINGEN I UTLENDINGSFORVALTNINGEN .	4
4. MULIGHETER OG UTFORDRINGER VED TOSPRÅKLIG EVALUERING.....	5
5. BESKRIVELSE AV OPPGAVETYPENE	6
6. SENSR OG SENSORNETTVERK	7
7. OMFANG AV TESTINGEN.....	8
8. RESULTATER.....	9
9. RESULTATER I ULIKE UNDERGRUPPER.....	11
10. KONKLUSJON.....	16
REFERANSER:	17

Innledning

Tospråklig sjekk for potensielle tolker – ToSPoT - er en tospråklig ordforrådstest som er brukt som den første ”slusen” i UDIs rekrutteringsprogram for tolker til asylintervjuene. Kandidater som ikke imøtekommer kravene, får ikke anledning til å gå videre i rekrutteringsprosessen. ToSPoT er således et instrument i en eliminasjonsprosess, og kan ikke gi grunnlag for noen godkjenning som tolk. ToSPoT er mer å sammenligne med en del av et jobbintervju.

Denne rapporten gir en kort beskrivelse av ToSPoT og bakgrunnen for testen, og sier noe om testens potensial og begrensninger. Rapporten oppsummerer resultater fra den foreløpige testingen og gir samtidig en evaluering av resultatene med det siktemål å isolere faktorer som kan påvirke resultatene – annet enn svakheter hos kandidaten. Den foreløpige evalueringen indikerer at testen produserer relativt stabile resultater på tvers av enkelte relevante underkategorier f.eks. aldersgruppekategorien. Rapporten tar imidlertid ikke for seg testens validitet i forhold til tolkefunksjonen, da det materialet som foreligger ikke gir grunnlag for en slik evaluering.

Resultatene fra testingen så langt bekrefter imidlertid klart at det er et stort behov for å kontrollere de tospråklige ferdighetene til personer som opererer som tolk, og at ”tidligere erfaring som tolk” ikke er noen garanti for at personen har de språklige forutsetningene for å klare tolkeoppgaven.

1. Bakgrunn og behov for testingen

Tolking i offentlig sektor er tolking som er nødvendig for at en tjenestemann eller fagperson, på tross av språkbarrierer, skal kunne etterleve lovens bestemmelser om informasjons- og veiledningsplikt og om personers rett til å uttale seg. (For utlendingsforvaltningen er disse prinsippene ytterligere konkretisert gjennom Utlendingslovens §§ 33, 34). At tolken tilbyr en tjeneste av høy kvalitet, er viktig og helt nødvendig for å ivareta enkeltindividets rettsikkerhet.

Utlendingsdirektoratet har siden opprettelsen i 1988 hatt et nasjonalt fagansvar for tolking i offentlig sektor. Tross kontinuerlig arbeid fra UDIs side for å forbedre forholdene på tolkefeltet (mht blant annet opprettelsen av statsautorisasjonsordningen), fremstår tolkefeltet i dag allikevel som svært uoversiktlig og mer eller mindre uregulert¹. Det finnes ikke dekkende utdanningstilbud, tittelen ”tolk” er ubeskyttet og det eksisterer heller ingen retningslinjer for drift av tolketjenester. Resultatet er et marked preget av lite kvalitetssikring med rom for useriøse aktører, slik det er blitt dokumentert i ulike rapporter (jf. f.eks. NOAS-rapporten fra 1998 og rapporten Kommunikasjon og rettssikkerhet av Andenæs et al. 2000).

Da det ligger i sakens natur at tolking er en vare som kunden vanskelig kan kontrollere kvaliteten på selv, er behovet for ekstern kvalitetskontroll åpenbart. Tolkens viktigste verktøy i utøvelsen av sin profesjon er språket. Særdeles gode ferdigheter i to språk er et grunnleggende krav for å klare tolkeoppgaven, og den som ønsker å arbeide som tolk bør, ideelt sett, kunne dokumentere sine språkferdigheter. I dag er det kun statsautoriserte tolker som kan det. Dessverre har de aller fleste som arbeider som tolk foreløpig ikke statsautorisasjon.

¹ Årsakene til denne situasjonen avhenger av mange og komplekse faktorer (Om dette se f.eks. St mld 17 (2000-2001) Asyl og flyktningspolitikken i Noreg, Kap. 9, og rapporten Tolkevirkosmhet i offentlig sektor (UDI 2000).

Autorisasjonsordningen som ble etablert i 1997 har frem til i dag uteksaminert 61 statsautoriserte tolker i 15 forskjellige språk. Dette antallet kan på langt nær imøtekomme UDIs behov verken når det gjelder antall tolker eller antall språk. Tall hentet fra Strategi- og dokumentasjonsavdelingen i UDI viser at det for eksempel i august 2002 ble gjennomført 1237 asylintervjuer hvor 133 tolker fordelt på 42 språk ble benyttet. Gapet mellom tilbud og etterspørsel er med andre ord stort – og adhocrutiner for kvalitetssikring av tolkingen blir derfor en nødvendighet. De aktuelle språkbehovene er i stadig endring, og det som er spesifikt for UDIs tolkebehov er dessuten at nye språktrender gjør seg gjeldende hos oss før de er blitt registrert av autorisasjonsordningen eller av tolkeformidlingsbyråene.

Da Utlendingsdirektoratet tok over asylintervjuene fra politiet sommeren 2000, var det behov for å iverksette tiltak som skulle kvalitetssikre tolkingen. Et program for kvalitetssikring av tolkingen ble derfor utviklet, og ToSPoT er den første komponenten i dette programmet. Et viktig moment i utformingen av ToSPoT var å skape et verktøy som kunne si noe om den tospråklige basisen for tolkekandidater i *alle* språk hvor det er faktisk behov for tolk. At det skulle være praktisk mulig å gjennomføre testen i et bredt spekter av språk, har medvirket til testens enkle form og begrensede omfang. Et annet viktig moment i forhold til testens begrensede omfang har vært at testen ikke skal undergrave statsautorisasjonsordningen for tolker, da det på sikt er ønskelig at så mange som mulig av tolkene gjennomfører autorisasjonsprøven.

2. Kvalitetssikring av tolkingen i utlendingsforvaltningen

Etter overtakelsen av asylintervjuene i juli 2000, har Utlendingsdirektoratet hatt en todelt rolle på tolkefeltet – som strategiplanlegger og premisseleverandør på den ene siden, og en av Norges største forbrukere av tolketjenester på den andre siden. Samarbeidet mellom strategiske og operative nivåer innad i UDI på dette feltet har dannet grunnlaget for utvikling av kvalitetssikringsprogrammet for tolking.²

Dette programmet består av følgende hovedkomponenter:

1. En tospråklig ordforrådstest (ToSPoT)
2. En rekrutteringssamtale
3. Introduksjonsseminar om tolkeetikk for tolker, samt hospitering under asylintervju
4. Introduksjonsseminar om tolkens ansvarsområde for saksbehandlere/intervjuere
5. Oppfølgingsseminarer for både tolker og saksbehandlere/intervjuere
6. Et skriftlig evalueringsskjema som kan fylles ut etter hvert intervju av både tolk og saksbehandler/intervjuer
7. CD-opptak av asylintervjuer

Alle som ønsker oppdrag som tolk i asylintervjuer, og som ikke har dokumentert tolkefaglig kompetanse, må altså først gjennomføre en ordforrådstest der både norsk og tolkespråket evalueres. Denne rapporten omhandler i hovedsak ordforrådstesten (komponent 1) i kvalitetssikringsprogrammet, men siden det er et viktig moment at testen er en del av et helhetlig program for å sikre tolkingens kvalitet, skal vi kort se på innholdet i de andre komponentene før vi går videre.

² Integreringsavdelingen har faglig ansvar tilknyttet tolking (bl.a. utarbeidelse av strategidokumenter, opplærings- og informasjonsmateriell, språktester mm.). Koordineringsenheten (KOR) i Asylavdelingen har operativt ansvar tilknyttet tolking (bl.a. rekruttering og booking av tolker til asylsaksbehandlingen, oversettelse av egenmeldinger mm.).

Alle som skal ha oppdrag som tolk i UDI blir innkalt til en rekrutteringssamtale på norsk der de blir orientert om tolkens ansvarsområde, og skriver under på taushetserklæringen.

Introduksjonsseminar om grunnleggende tolkeetikk og bevisstgjøring om det ansvaret tolken påtar seg, er neste post på programmet. Når introduksjonsseminaret er gjennomført er det dessuten vanlig at rekruttene få anledning til å hospitere på noen asylintervjuer før han/hun får oppdrag på egenhånd.

UDI arrangerer med jevne mellomrom oppfølgingsseminarer for tolker og intervjuere. (Relevante oppfølgingstemaer er psykososiale reaksjoner, stemmebruk og kroppsspråk, terminologi mm). Oppslutningen på disse seminarene har vært stor, og tilbakemeldingene som gis, spesielt fra tolkene, tilsier at disse seminarene har stor verdi. Tolking er et ensomt yrke hvor behovet for tilhørighet og faglig input er stort.

For å sikre kvaliteten på tolkingen er det viktig at den som er ansvarlig i samtalsituasjonen er orientert om tolkens ansvarsområde. Det arrangeres derfor introduksjonsseminar om tolkens ansvarsområde også for saksbehandlere og intervjuere.

For å skape en objektiv kanal for tilbakemeldinger til de som er ansvarlige for kvalitetssikringstiltakene, gis både tolker og intervjuere anledning til å evaluere hvert intervju ved å fylle ut evalueringsskjemaer. Alle anmerkninger blir fulgt opp av UDIs fagpersoner på tolkefeltet.

Som siste post i kvalitetssikringsprogrammet kommer opptak av asylintervjuet på CD. Ideelt sett burde slike opptak være gjort ved hvert intervju, slik at man skal kunne kontrollere tolkingens kvalitet i ettertid. Av ressursmessige hensyn har imidlertid UDIs ledelse bestemt at opptak kun skal gjøres ved behov.

3. Muligheter og utfordringer ved tospråklig evaluering

Tolkingens kvalitet avhenger av flere komponenter, men en grunnleggende faktor er den tospråklige evnen til den som innehar tolkeoppgaven. Altså må tolken ha så gode reseptive og produktive ferdigheter på begge språk at tolkingen ikke forstyrrer samtalepartenes kommunikasjon i nevneverdig grad. Kvalitetssikring av tolkefunksjonen kommer derfor ikke utenom dokumentasjon av tolkens tospråklige funksjonsnivå, og denne komponenten gjenfinnes i en eller annen form i alle testbatterier som tar mål av seg å teste tolkeferdigheter³.

Testing av tolkeferdigheter er imidlertid både dyrt og komplisert, og det finnes ingen standardiserte tester for dette formålet, påpeker språkforskeren Barbara Moser-Mercer (1994) i en beskrivelse av hvilke egenskaper en tolk bør testes i. Dette skyldes blant annet at 'tospråklighet' er et uhyre sammensatt fenomen. Utviklingen av språkferdigheter i to språk henger nøye sammen med erfaringsbakgrunn fra ulike domener og livsområder. Dette gjelder særlig ordforrådet. For tolken er det uten tvil viktig å ha et særdeles rikt ordforråd på begge språk. Det vil samtidig være en umulig oppgave å lage en test som kontrollerer hele ordforrådet til kandidaten. Ordforrådstester er derfor stikkprøver.

ToSPoT er en slik eliminasjonstest, og kan således *ikke* gå god for at den som har oppnådd tilfredsstillende resultater på ToSPoT vil fungere tilfredsstillende som tolk. Målet med

³ Foruten språkferdighetene må tolken beherske den nødvendige tolketeknikken som gjør ham/henne i stand til å tolke, samt ha forståelse for grensene for sitt ansvarsområde.

ToSPoT er å sjekke om vedkommende innehar et grunnleggende ordforråd på norsk og tolkespråket. De som ikke tilfredsstillt kravene, går ikke videre i rekrutteringsprosessen da vi kan anse med sikkerhet at personer som har et så mangelfullt ordforråd, åpenbart ikke har forutsetninger for å klare tolkeoppgaven.

At ToSPoT av praktiske hensyn utføres skriftlig, og at tolking avhenger av muntlige ferdigheter, er en annen viktig begrensning. Hvorvidt skriftlige tester har relevans for tolkeegenskapene har man ikke entydig dokumentasjon på, men det er indikasjoner på at det er en viss sammenheng mellom kandidaters resultater på skriftlige ordforrådstester og tolkeevnen⁴. ToSPoT tar for øvrig utgangspunkt i oppgavetyper som også er brukt blant annet ved opptaksprøve til semesteremne i tolking ved Universitetet i Oslo (UiO), og i den skriftlige eliminasjonsprøven før statsautorisasjonsprøven i tolking ved UiO.

4. Beskrivelse av oppgavetyperne

Ordforrådstester er gjerne av to slag: enten at (A) kandidaten oversetter utvalgte termer i en fortløpende tekst, eller (B) det brukes en enkel termtest eller ordlistetest hvor kandidaten oversetter enkeltord. Tidligere undersøkelser antyder at den første oppgavetyper gir best korrelasjon til tolkepotensialet, og en fordel ved denne oppgavetyper er at den også fanger kandidatens evne til å oppfatte sammenhengen i teksten, en evne som avspeiles i tolkesituasjonen. Denne oppgavetyper gir dessuten mindre rom for tilfeldig variasjon enn oppgavetype B: Ved oversettelse av enkeltord i en ordlistetest har man ingen kontekst å støtte seg på dersom man møter et ord man ikke kan, og dermed kan tilfeldigheter gjøre større utslag i denne type oppgave. I ToSPoT er begge disse oppgavetyper representert. Ideelt sett ville det være ønskelig å benytte oppgavetype A (begreper i kontekst) i begge språkretninger da denne oppgavetyper som nevnt har visse fordeler i forhold til B-oppgavetyper. Av praktiske grunner lar dette seg imidlertid ikke gjøre da det simpelthen er umulig å finne likeverdige tekster i alle språk. Etter en tidligere evalueringsrunde er rommet for variasjon forsøkt redusert for B-oppgavene ved at språkdomene nå angis for enkeltordene i oppgaven (for eksempel *jus, helse, osv*).

ToSPoT er i dag utarbeidet for 50 språk, og hvert språk har mellom 2 og 6 forskjellige versjoner. ToSPoT består av to deloppgaver: oppgave A som er oversettelse *fra* norsk, og oppgave B som er oversettelse *til* norsk. I A oppgaven presenteres en norsk tekst hvor kandidaten må oversette 50 understrekede begreper/fraser til tolkespråket i den betydningen termene har i konteksten. Tekstene som er valgt, er avistekster på 300-500 ord og som gjerne har et juridisk tema. De 50 termene som er plukket ut til oversettelse tilhører derimot et mer allmennspråklig domene enn hva tekstenes hovedtema indikerer: over 60% av termene er hverdagslige ord og uttrykk (for eksempel *bedrifter, ble syk, midnatt, herved*), ca 10% av uttrykkene er idiomer (for eksempel *av egen lomme, kom i fare for, å operere med*), mens 30% tilhører et mer formelt register (for eksempel *å gå rettens vei, juridisk rett, saksøke*). I denne deloppgaven er alle de store ordklassene representert, hvor verb og verbfraser er den største (ca 40 %).

Termene som er valgt for B-oppgavene er derimot for det meste substantiver og substantivfraser (nær80%), mens resten er adjektiver og verb. B oppgaven er en enkel ordlistetest hvor kandidaten oversetter kun enkeltord fra tolkespråket til norsk. I denne deloppgaven tilhører nær halvparten av de valgte begreper et mer formelt stilregister, men er

⁴ Om dette se f.eks. Hewitt & Stansfield (2002), Mortensen (1998) og Skaaden (1999).

av den type som en lekmann vil forstå. Ved valg av uttrykk er det bl.a. lagt vekt på å finne termer som forekommer innen sentrale forvaltningsområder og helse- og sosialsektoren, men termene skal være oversettelige til tolkespråket.

For å sikre at B-oppgavene har jevn standard eller vanskegrad i alle språk, er B oppgaven oversatt *fra* norsk av en testoversetter. I denne prosessen er det viktig at testoversetteren finner gode og dekkende ekvivalenter på tolkespråket for at kandidaten skal kunne 'finne tilbake' til det norske uttrykket. Der ekvivalent mangler er testoversetterne instruert om å velge et annet begrep på samme formalitetsnivå, og rapportere endringen til testadministrator.

Testen utføres skriftlig. Til å gjennomføre testen har kandidatene 90 minutter til disposisjon. Før testen utleveres holdes en kort orientering av ansvarshavende om testens formål, sensur, og gjeldene regler. Reglene er for øvrig de samme som benyttes under andre testsituasjoner, og det er ikke tillatt å bruke hjelpemidler under prøven.

I evalueringen av besvarelsene gis poeng på en skala fra 0 – 3 hvor hvert helt korrekte svar belønnes med 3 poeng. Maksimalt kan man oppnå 150 poeng på hver deloppgave. Minimumsgrensen er satt til 120 poeng (80%) på *både* A og B oppgaven for at kandidatene skal gå videre i rekrutteringsprosessen⁵. Kandidater som ikke oppfyller dette kravet vil dermed ikke gå videre i rekrutteringsprogrammet eller benyttes som tolk i asylintervjuer.

5. Sensur og sensornettverk

Arbeidet med utvikling av språktester i aktuelle språk, har resultert i at UDI i dag besitter et omfattende testbatteri. Et slikt testbatteri krever systematisk vedlikehold, og daglig tilgang til et betydelig nettverk av personer med høy kompetanse på en rekke områder. Det er mange utfordringer knyttet til opparbeidningen av et sensornettverk for alle språk hvor det er behov. Arbeidet som drives av UDI på dette området er et nybrottsarbeid, hvor målet er at det skal stilles noenlunde like krav uavhengig av språk. Det arbeides aktivt med å finne fram til sensoremner med de nødvendige kvalifikasjoner, men som fortrinnsvis ikke selv arbeider som tolk. Gjennom veiledning og opplæring er målet et sensorkorps som opptrer likt over rekken av språk. Utfordringene i forhold til sensur gjelder særlig i språk som ikke enda er fullt standardiserte, men også i språk med stabiliserte standarder kan det være problematisk knyttet til aksept for ulike språkvarianter. Erfaringene fra sensorseminarene så langt, viser samtidig at problemene sensorene møter ofte er felles og språkuavhengige i karakter.

For å fungere som sensor for ToSPoT stilles det en rekke krav fra UDIs side. Kravene handler først og fremst om tospråklig kompetanse og forståelse for sensorfunksjonen, men i tillegg legger vi til grunn egenskaper som diskresjon, engasjement, punktlighet, forståelse for tolkefeltet og, ikke minst, en genuin interesse for språk. Mange sensorer er rekruttert via universiteter og høyskoler, noen er rekruttert gjennom personlige og faglige nettverk. Det er imidlertid klart at det i en del språk er relativt uproblematisk å finne sensoremner, mens det i andre språk kan være mer utfordrende. I noen tilfeller har UDI derfor søkt språklig ekspertise i Sverige.

⁵ Minimumsgrensen er satt til 80% for å ta høyde for at ikke feil i oppgavene eller hos sensor skal felle noen. I ordforrådstester av denne typen er det vanlig med en minimumsgrense på mellom 75% og 80% (se f.eks. Anastasi 1982, Hewitt & Stansfield 2002). I den første testpuljen var minimumsgrensen satt til 75% (se Skaaden 2001), men ble senere hevet til 80%.

Alle som tar sensoroppdrag for UDI blir grundig orientert om ToSPoT og dens formål før første oppdrag. Dette er for øvrig et arbeid som kontinuerlig holdes ved like av UDIs testadministrator. Videre må alle UDIs sensorer skrive under på en samarbeidsavtale der taushetsplikt, leveringsfrist og honorar er hovedpunkter.

I tillegg til det kontinuerlige arbeidet med individuell veiledning og dialog med sensorene, holder UDI også jevnlig seminarer for sensorene og testoversetterne. Et sentralt tema i dette arbeidet er å finne frem til metoder som kan sikre jevn standard over alle språk, både i forhold til testenenes vanskegrad og sensureringen. Fokus er særlig satt på tre faktorgrupper som kan påvirke testresultatene: 1. faktorer som skyldes kandidaten, 2. faktorer som skyldes sensor, 3. faktorer som skyldes språket/språkvariantene. Spørsmålene som har vært oppe til diskusjon er eksempelvis; hvordan skal forskjellige typer feil bedømmes, og hvordan sikre at sensorene bedømmer like feil likt?

Selv om UDI har utarbeidet generelle retningslinjer og egen veiledning som sensorene skal følge i sensorarbeidet, dukker det likevel opp uforutsette problemstillinger som vi må hanske med underveis. For å forsikre at sensuren blir rettferdig, benyttes det derfor, så sant det er mulig, to sensorer på hver enkelt besvarelse. Dersom det skulle oppstå stor uenighet mellom sensorene, kan UDI innhente en tredje vurdering.

I noen tilfeller har UDI mottatt skriftelige klager fra kandidater som ikke har klart testen. Klagerens testresultat blir i slike tilfeller vurdert på nytt av uavhengige sensorer.

6. Omfang av testingen

Det er siden juli 2000 frem til og med desember 2002 testet 535 tolker. Flesteparten av disse kandidatene (255) har gjennomført testen i UDIs lokaler sentralt. 237 kandidater har tatt testen i distriktene i forbindelse med Restanseprosjektet, mens de resterende 43 kandidatene har gjennomført testen i Oslo tingrett. Sistnevnte er den eneste gruppen tolker som ikke er testet for internt bruk i utlendingsforvaltningen.

Nesten halvparten av testkandidatene er altså rekruttert av UDI sentralt. Etter en første større testrunde på forsommeren 2000, der det ble annonsert i pressen og på internett etter tolkekandidater i en rekke aktuelle språk, blir testingen utført fortløpende og i samsvar med hvilke språk det til enhver tid er behov for til asylintervjuene. Testen gjennomføres i UDIs lokaler under påsyn av en ansatt i UDI.

Restanseprosjektet som ble satt i gang i UDI i november 2001, innebar et stort behov for tolking ute i distriktene da dette prosjektet medførte at asylintervjuer ble utført ved UDIs regionkontorer. Hvert enkelt regionkontor stod selv ansvarlig for å skaffe tolk til asylintervjuene de skulle gjennomføre. Regionkontorene etablerte samarbeid med offentlige eller private tolketjenester i distriktet. Testing ble administrert av UDI sentralt, men ble praktisk utført i samarbeid med regionkontorene og lokale tolketjenester. I forbindelse med testingen gjennomgikk kandidatene et innføringsseminar om tolkens ansvarsområde og grunnleggende tolkeetikk som ble ledet av fagpersoner fra UDI sentralt i samarbeid med lokale fagpersoner.

Kommunikasjon og rettsikkerhetsrapporten⁶ som kom i 2000 satte sammenhengen mellom rettsikkerhet og tolkingens kvalitet på dagsorden. Et av oppfølgingstiltakene fra Justisdepartementet var å planlegge opprettelsen av et tolkeregister som skulle benyttes av domstolene i Norge, i første omgang Oslo tingrett. Dette registeret skulle kun omfatte kvalifiserte tolker, først og fremst statsautoriserte tolker og personer med gjennomført semesteremne i tolking fra universitet eller høyskole. Mange av tolkene tingretten ønsket å benytte var imidlertid uten tolkefaglig dokumentasjon. Det ble besluttet at disse gjennom et prøveprosjekt skulle få tilbud om å gjennomgå ToSPoT.

I juni 2001 bisto UDI Oslo tingrett med å ”vaske” tingrettens tolkelister gjennom at alle som sto i registeret, men ikke hadde statsautorisasjon eller semesteremne i tolking måtte gjennom ToSPoT. I første omgang ble 43 tolker fra tingrettens lister ToSPoT-testet (for resultater se tabell 1). I tillegg bisto UDI tingretten i gjennomføringen av et tre timers innføringsseminar for tolker og dommere, hvor tolkens ansvarsområde og grunnleggende yrkesetikk ble gjennomgått.

Første del av prosjektet er avsluttet, og tingrettens tolkeregister er etablert. Mange tolker har imidlertid meldt interesse for å oppføres i dette registeret, og behovet for flere tolker er stort. Det skal derfor gjennomføres testing i løpet av januar 2003. Inntil Oslo tingrett har utviklet og etablert egne kvalitetssikringsrutiner, anser UDI at tingretten i tiden fremover vil trenge bistand i form av testing, og opplæring eller informasjon til tolker og tolkebrukere.

7. Resultater

Som beskrevet ovenfor har gjennomføringen av ToSPoT en viss geografisk spredning. Tabellen nedenfor viser hvor tolkene er testet, hvor mange som er testet, samt antall kandidater som ikke har oppnådd minimumsresultatet (80% korrekte svar).

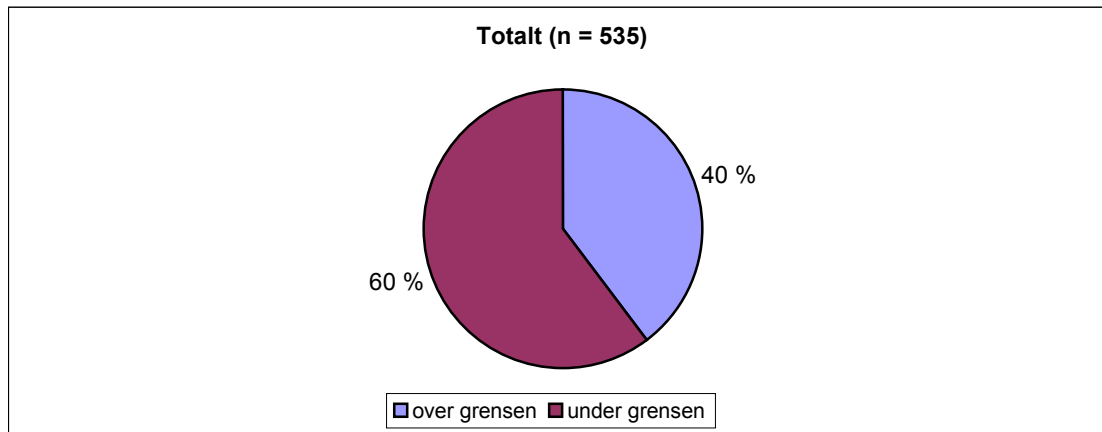
Tabell 1: Resultater fordelt på teststed

Teststed	Antall testede kandidater	Kandidater under minimumsgrensen på 80% korrekte svar
<i>Region Sør</i>	76	59,2% (n=45)
<i>Reg. Øst/Indre Øst</i>	30	46,7% (n = 14)
<i>Reg. Midtnorge</i>	39	48,7% (n = 19)
<i>Reg. Vest</i>	45	48,9 % (n = 22)
<i>Reg. Nord</i>	47	59,6 % (n = 28)
<i>Oslo Tingrett</i>	43	53,5% (n = 23)
<i>UDI sentralt</i>	255	67,8% (n = 173)
Totalt	535	60,4% (n=323)

Pr. desember 2002 er 535 kandidater testet og 60,4 % er underkjent fordi de ikke har oppnådd minimumsgrensen på 80% korrekte svar (se diagram 1 nedenfor). Selv om det er noe variasjon mellom resultatene på de ulike teststedene, er det en tendens til at den gjennomsnittlige prosentandelen av underkjente testkandidater legger seg nær 60% når antallet kandidater kommer opp i et visst volum.

⁶ Se Andenæs et al. (2000)

Diagram 1: Gjennomsnittresultat for alle kandidater

I tabellen nedenfor følger en oversikt over hvor mange kandidater som er testet i hvert enkelt språk, samt hvor mange som er underkjent i de respektive språkene. Denne tabellen viser at det er noe variasjon mellom resultatene i ulike språk. Når man vurderer disse tallene må man imidlertid ta med i betraktningen at antallet kandidater som er testet, er svært lavt i enkelte språk. I gjeldende språk gir dette da dramatiske prosentvise utslag.

Tabell 2: Resultater pr språk

Språk	Antall testede kandidater	Antall kandidater med mindre enn 80% korrekte løsninger
Albansk	22	15 (68,2%)
Amharisk	20	15 (75,0%)
Arabisk	67	50 (74,6%)
Azeri	5	5 (100%)
Badhini	5	3 (60%)
Bengali	4	4 (100%)
Bulgarsk	2	0
Dari	6	6 (100%)
Engelsk	14	2 (14,3%)
Estisk	1	1 (100%)
Finsk	2	0
Fransk	19	9 (47,4%)
Georgisk	1	0
Hebraisk	2	0
Hindi	1	1 (100%)
Italiensk	4	2 (50%)
Kiswahili	6	6 (100%)
Kurmanji	8	3 (37,5%)
Litauisk	1	1 (100%)
Mandarin	5	1 (20%)
Mongolsk	5	3 (60%)
Nederlandsk	5	0
Nepali	4	2 (50%)

Oromo	2	2 (100%)
Pahsto	7	6 (85,7%)
Persisk	40	25 (62,5%)
Polsk	4	1 (25%)
Portugisisk	4	3 (75%)
Rumensk	19	8 (42%)
Russisk	72	32 (44,4%)
Serbokroatisk	31	10 (32,3%)
Slovakisk	1	0
Somali	33	22 (66,7%)
Sorani	38	30 (78,9%)
Spansk	7	4 (57,1%)
Tagalog	1	0
Tamil	17	15 (88,2%)
Thai	1	1 (100%)
Tigrinja	14	13 (92,9%)
Tsjekkisk	2	1 (50%)
Tyrkisk	6	5 (83,3%)
Tysk	3	3 (100%)
Ukrainsk	8	5 (62,5%)
Ungarsk	4	2 (50%)
Urdu	2	2 (100%)
Vietnamesisk	10	4 (40%)
SUM	535	323 (60,4%)

I språk hvor det er svært få kandidater som har klart å komme gjennom nåløyet, har vi undersøkt hvorvidt resultatet kan være påvirket av svakheter i selve oppgaven eller hos sensorene, bl.a. ved å innhente tilleggsvurdering fra alternative sensorer. I de fleste tilfellene har årsaken vist seg å være svakheter hos kandidatene. Når vi ser på språkene der antallet testede kandidater har nådd et visst volum (opp mot 20 eller flere), ser vi samtidig en tendens til at språkene grupperer seg som klart bedre enn gjennomsnittet på 60,4 % (for eksempel *fransk, rumensk, russisk, serbokroatisk*), eller som klart dårligere enn gjennomsnittet (for eksempel *albansk, amharisk, arabisk, sorani*). Dette er en tendens som må følges opp i en videre analyse av materialet, for om mulig å avklare årsaksforholdene.

I forhold til svakheter ved oppgaven/ sensur må det utvises særlig varsomhet i språk som foreløpig ikke er fullt standardiserte (for eksempel *sorani, kurmandji, badini*), eller i språk som har store dialektvariasjoner (for eksempel *arabisk*). I enkelte tilfeller, hvor språkstandarden er svært ung, kan kandidatenes svake lese- og skriveferdigheter påvirke resultatene.

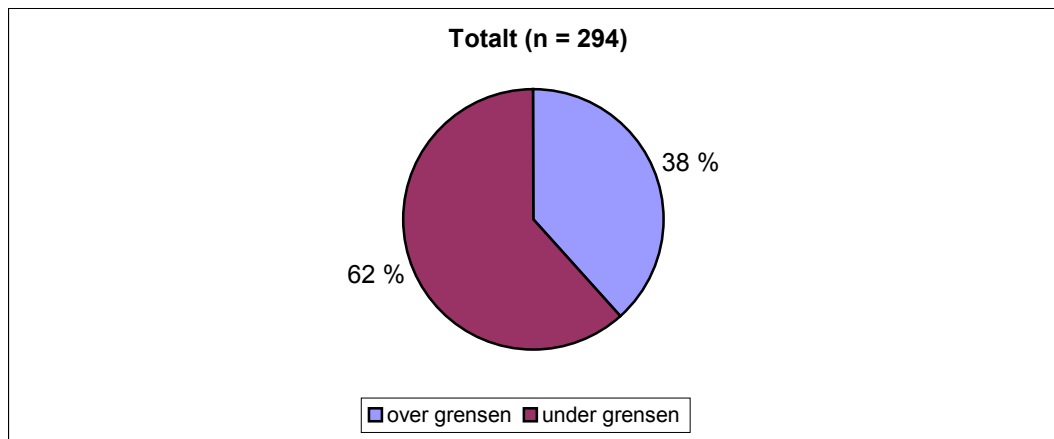
8. Resultater i ulike undergrupper

For å kunne evaluere testresultatene i forhold til andre variabler har vi samlet inn en del bakgrunnsinformasjon om kandidatene. Alle som er ToSPoT-testet skal ha fylt ut et spørreskjema der bl.a. opplysninger om alder, kjønn, morsmål, tolkeerfaring, tolkeopplæring og annen utdanning skal oppgis. Disse opplysningene er registrert i en database sammen med testresultatene. Ikke alle kandidater har fylt ut skjemaene med bakgrunnsinformasjon fullstendig, og det har vist seg vanskelig å få inn denne informasjonen i etterhånd. For en del

av kandidatene mangler det derfor fullstendige opplysninger om for eksempel utdanning og tolkeopplæring eller alder.

Tendensene som presenteres nedenfor er basert på opplysningene fra de første 294 av de 535 som hittil er testet. Den generelle tendensen med at ca 60 % av kandidatene ikke oppnår minimumsgrensen samsvarer imidlertid for de 294 med fordelingen i det totale antallet som er testet (se også avsnitt 8), slik at gjennomsnittsfordelingen er stabil.

Diagram 2: Gjennomsnittresultat for kandidater registrert i databasen

I den foreløpige evalueringen har vi sett på hvordan ulike faktorer kan virke inn på testresultatet. Alder, kjønn, tidligere tolkeerfaring og testspråk (dvs. hvorvidt testspråket er kandidatens første- eller tredjespråk) er faktorer vi har prioritert i denne analysen. Funnene illustreres nedenfor i enkle diagrammer.

Diagram 3: Resultater i ulike aldersgrupper

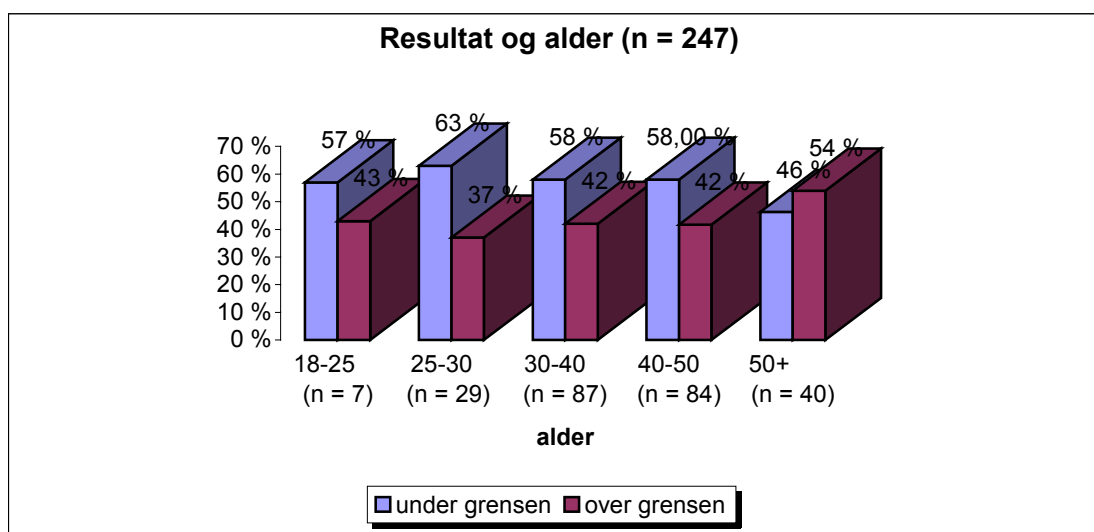

Diagram 3 illustrerer at resultatfordelingen med ca. 60 % underkjente/ca. 40 % tilfredsstillende er relativt stabil på tvers av alderskategoriene. Dette indikerer at testen

produserer relativt stabile resultater. Illustrasjonen viser imidlertid at aldersgruppen 50+ er den eneste aldersgruppen som scorer over gjennomsnittet på ToSPoT. Før man har utført en mer detaljert kvalitativ analyse i forhold til andre faktorer er det vanskelig å spekulere i hvorfor denne aldersgruppen skiller seg ut, men mulige årsaker kan være relatert til utdanning og yrkesbakgrunn. Antallet kandidater i de ulike alderkategoriene er noe ujevnt fordelt, i og med at den yngste aldersgruppen, 18 – 25 år, kun har 7 kandidater. I tillegg er alderen til 47 kandidater ukjent for oss. Diagram 3 er basert på de 247 kandidatene har oppgitt alder.

Resultater fordelt mellom menn og kvinner

Det er flere menn enn kvinner som har tatt testen. Det er derfor interessant at resultatfordelingen for henholdsvis kvinner og menn divergerer sterkt fra gjennomsnittsfordelingen.

Diagram 4: Menns resultater

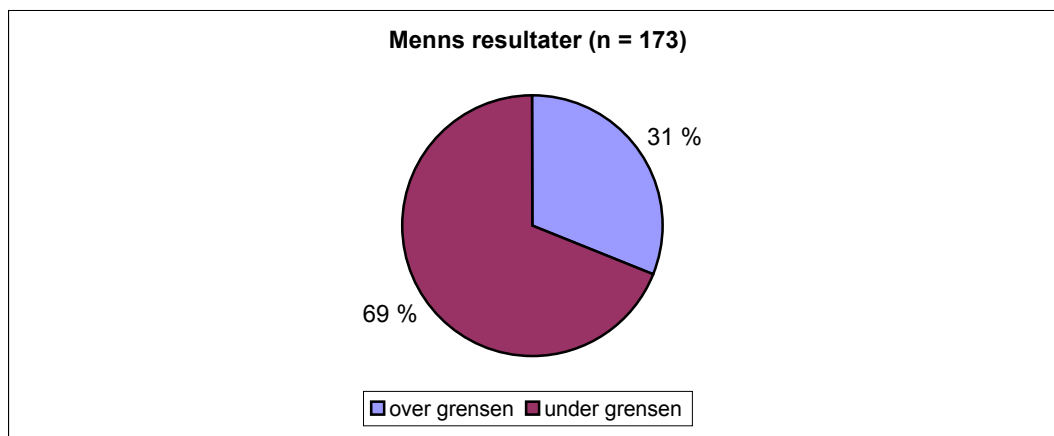
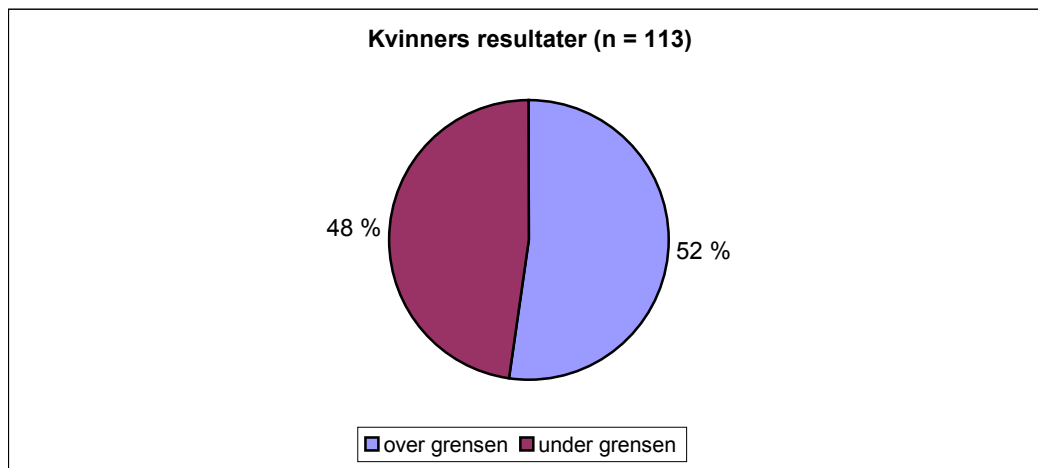

Diagram 4 illustrerer resultatene til 173 menn som er ToSPoT-testet. Vi ser her at som gruppe kommer menn dårligere ut enn gjennomsnittet. Så mange som 69 % av mennene har ikke klart å nå minimumsgrensen på 80 % riktige svar.

Når vi til sammenligning ser på hvordan kvinnenes resultater fordeler seg, ser vi at 48 % ligger under minimumsgrensen.

Diagram 5: Kvinners resultater

Dette betyr at kvinnenes resultater ikke bare er bedre enn mennenes resultater, men også ligger godt over gjennomsnittet. Ved siden av aldersgruppen 50+ er kvinner faktisk den undergruppen som har færrest underkjente kandidater. (Men det er *ikke* slik at det er bare kvinnelige kandidater i aldersgruppen 50+). Inntil vi har foretatt mer kvalitative analyser kan de underliggende årsakene til forskjellene mellom menns og kvinners prestasjoner bare spekuleres om. Det kan imidlertid være fristende å antyde at i dette tilfellet har kvinnene vært mer selvkritiske enn mennene.

Resultater i forhold til første- og tredjespråk

Mangelen på selvkritikk kan ellers synes å være et tilbakevendende problem på tolkefeltet, siden det er et faktum at enkelte melder seg til tjeneste som tolk i en rekke språk – uten å ha de nødvendige språkferdighetene. Enkelte som praktiserer som tolk oppgir at de kan tolke på flere språk, noen opptil 5-6 språk. Å tilegne seg så gode språkferdigheter som tolkeoppgaven krever i flere språk, er imidlertid både ressurs- og tidkrevende, og personer med slike egenskaper støter man derfor i realiteten sjelden på. Fordi tolking språklig sett er svært krevende, innebærer tendensen til ”multioperative” tolker en klar risiko for at personene ikke har de nødvendige språklige ferdighetene for å klare tolkeoppgaven. Testresultatene bekrefter denne mistanken om at selvkritikken i forhold til egne språkferdigheter er for lav hos enkelte.

For å illustrere denne tendensen har vi sett nærmere på kandidatenes prestasjoner når de testes i henholdsvis morsmål⁷ og tredjespråk⁸. Diagram 6 og 7 nedenfor illustrerer funnene.

⁷ Morsmål refererer her til det språket kandidatene selv har oppgitt som sitt morsmål eller såkalt førstespråk. En diskusjon om termene morsmål og førstespråk finnes for eksempel i artikkelen *Hva er diasporaspråk?* (Skaaden 1997).

⁸ ”Tredjespråk” er her brukt som betegnelse for gruppen kandidater som har ønsket å la seg teste også for et annet språk enn norsk og morsmålet; dvs. for eksempel albanere som testes i serbisk, polakker som testes i russisk osv.

Diagram 6: Testet i førstespråk/morsmål:

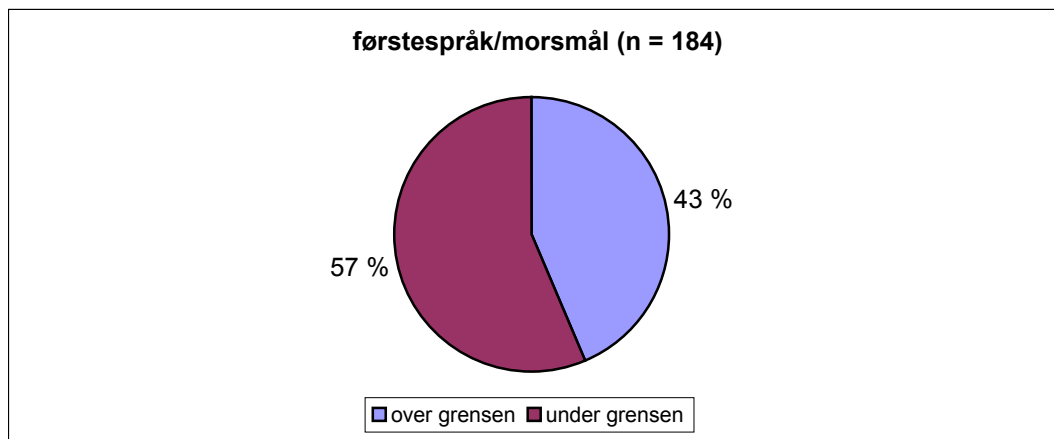
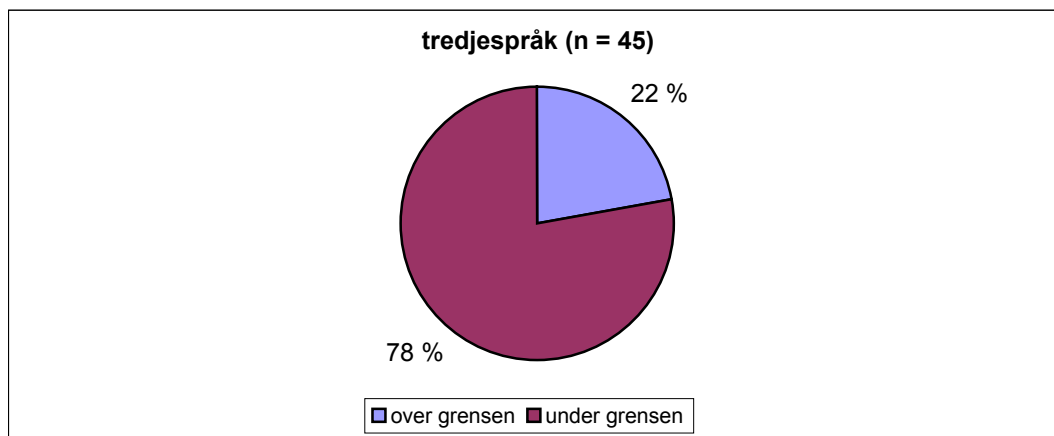

Diagram 7: Testet i "tredjespråk":

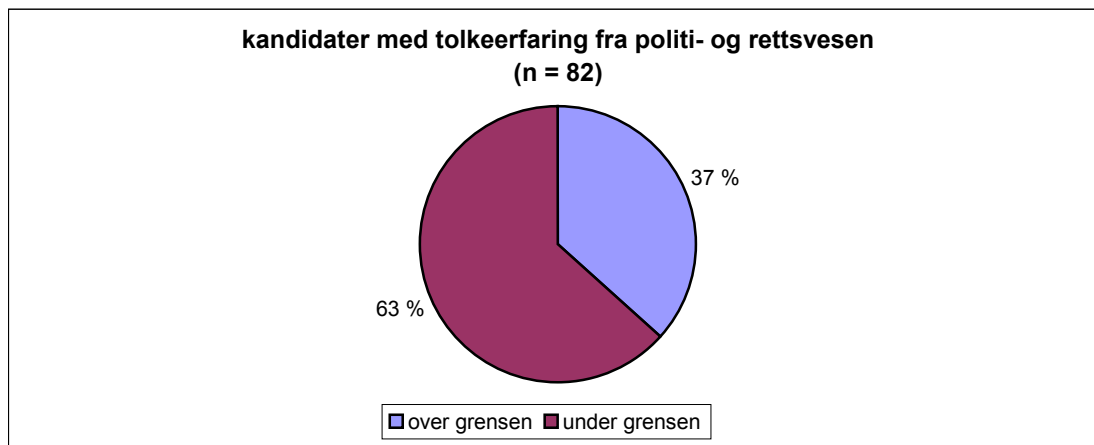

Diagrammene viser markante prestasjonsforskjeller mellom disse to undergruppene. Av førstespråkskandidatene ligger 57 % under minimumsgrensen – og ligger altså som gruppe svakt over gjennomsnittet. Av kandidatene testet i et tredjespråk er det hele 78 % som ikke oppnår minimumskravet i ToSPoT. Prestasjonene er altså betraktelig dårligere når kandidatene testes i et tredjespråk.

Resultatene til tolker med tidligere tolkeerfaring fra politi- og rettsvesen

En rekke kandidater har oppgitt at de har tolkeerfaring fra politi- og rettsvesen. Vi har ikke kategorisert tidligere tolkeerfaring fra politi- og rettsvesen i tid eller antall oppdrag, men det er klart at enkelte av kandidatene som kommer under minstekravet i ToSPoT, har betydelig erfaring som tolk fra nettopp denne settingen. Den resultatfordelingen som vi ser i diagram 8 vekker derfor bekymring.

Diagram 8: Resultatene til tolker med tidligere tolkeerfaring fra politi- og rettsvesen:

Så mye som 63 % (n = 52) av kandidatene som har tolket hos politiet eller i domstolene klarer ikke å oppnå minimumskravene i ToSPoT. Gruppen med rapportert erfaring fra politi- og rettsvesen scorer altså dårligere enn gjennomsnittet. Dette viser at tolkeerfaring ikke nødvendigvis er noen garanti for at vedkommende innehar de språklige forutsetningene som kreves for å ivareta tolkefunksjonen. Når vi tar i betraktning at ToSPoT tester et kjerneordforråd, støtter disse resultatene en antakelse om at tolkingens kvalitet er vanskelig å kontrollere for de enspråklige brukerne. Disse kandidatene har samtidig opptrådt som budskapsformidlere i kontekster der ordbruken ofte kan overgå enhver lekmanns ordforråd og fagspråksforståelse. Dette resultatet synes derfor å understøtte de tendensene som framgår i tidligere rapporter om at det er mangelfulle språkkunnskaper hos mange av dem som opererer som tolk, men at dette er vanskelig å oppdage for brukeren – noe som i sin tur er en trussel for rettsikkerheten.

9. Konklusjon

Resultatene som testingen har frembrakt så langt tilsier at det er svært stort behov for informasjon om hvilke egenskaper og ferdigheter som kreves for å kunne være tolk. Testingen som er gjennomført, påviser at manglende språkferdigheter er et utbredt fenomen blant så vel operative som potensielle tolker. I gjennomsnitt er det 60 % av kandidatene som ikke klarer minstekravet i en ordforrådstest som tester et allmennspråklig kjerneordforråd.

Testresultatene viser, alarmerende nok, at tidligere erfaring som tolk ikke gir noen garanti for at personen besitter et relativt elementært kjerneordforråd på de to språkene. Det viser seg dessuten at tredjespråk gir et negativt utslag på testresultatet: i denne undergruppen er det hele 78 % som har for dårlig ordforråd til å klare kravene i ToSPoT. Dette viser at vurdering av egne språkferdigheter er en høyst usikker faktor for å bestemme tolkepotensial. Av en eller annen grunn kommer kvinnene som er testet markant bedre ut enn mennene. Av de undergruppene vi har sett på her, utgjør kvinnene (sammen med aldersgruppen 50+) den eneste undergruppen som scorer betraktelig over gjennomsnittsresultatene.

Gode kvalitetssikringsrutiner i rekrutteringen av tolker er ressurskrevende både økonomisk og tidsmessig. ToSPoT er et verktøy for å sile ut de svakeste kandidatene i en adhocprosedyre. ToSPoT må derfor ikke bli en sovepute som erstatter langsiktig tenkning og tiltak. Skal rettsikkerheten ivaretas, ikke bare innen rettspraksis, men i offentlig sektor generelt, trenger tolkefeltet flere statsautoriserte tolker raskt, samt permanente, men fleksible utdanningstilbud

for tolker, ved siden av opplysning om tolkens ansvarsområde til dem som ofte er avhengig av tolk i sitt arbeid.

UDI 2003-01-21

Mona Myran og Hanne Skaaden

Referanser:

- ANASTASI, Anna. (1982) *Psychological testing* (5th edition). New York: Macmillan.
- ANDENÆS, Kristian et al. (2000). *Kommunikasjon og rettssikkerhet. Utlendingers og språklige minoriteters møte med politi og domstoler*. Oslo: Universitetet Oslo & NIBR
- HEWITT, William E. & Charles W. STANSFIELD (2002). *Spanish English Federal Court Interpreter Certification Examination. A Report on the Predictive Validity of the Written Examination for the Oral Examination*. Final Report. Offprint
- MORTENSEN, Diane E. (1998). *Establishing a scheme for interpreter Certification. The Norwegian Experience. The Norwegian Interpreter Certification Examination*. Oslo: University of Oslo. Department of Linguistics.
- MOSER-MERCER, Barbara (1994) Aptitude testing for conference interpreting: Why, when and how. In S. LAMBERT & B. MOSER-MERCER, *Bridging the gap. Empirical research in simultaneous interpretation*. Amsterdam: John Benjamins. 57-69.
- NOAS (1998). *Politirapporten i asylsaker – en trussel mot rettssikkerheten? NOAS-rapport*
- SKAADEN, Hanne (1997). Hva er diasporaspråk? In: *NOA Tidsskrift for norsk som andrspråk*. Nr. 20. ILF, UiO. 1-36
- (1999). Lexical Knowledge and Interpreter Aptitude. In: *International Journal of Applied Linguistics. Vol. 9. No. 1. 1999. 77-97*
- (2001). On the bilingual screening of interpreter applicants. In *Collados Àis, Àngela (ed.): Actas Almuñécar. Proceedings from the 1st International Conference on Quality in Conference Interpreting. University of Granada, April 18-21, 2001*
- St mld. nr. 17 (2000-2001) *Asyl- og flyktningpolitikken i Noreg*. Det kongelige kommunal- og regionaldepartement
- UDI (2000). *Tolking i offentlig sektor. En statusrapport*. Oslo: UDI

TOSPRÅKLIG SJEKK FOR POTENSIELLE TOLKER

Utlendingsdirektoratet
Postboks 8108 Dep
0032 Oslo

Besøksadresse: Hausmannsgt. 21

Telefon 23 35 15 00
Faks 23 35 15 01

Evalueringsrapporten kan leses og bestilles på www.udi.no under 'publikasjoner'. Bestilling kan også gjøres på faks 23 35 15 08 eller ved henvendelse til bestilling@udi.no

Spørsmål som vedrører rapporten kan rettes til:
Førstekonsulent Mona Myran, telefon 23 35 15 86 eller e-post mom@udi.no
Rådgiver Hanne Skaaden, telefon 23 35 15 87 eller e-post hsk@udi.no
Underdirektør Sidsel Rønning, telefon 23 35 16 29 eller e-post sjr@udi.no